

politična decentralizacija in demokratizacija, večja politična odgovornost, samoupravljanje, samopomoč, drugačno pojmovanje rasti, produktivnosti, družbenega produkta in družbenega blagostanja, optimalizacije naravnega okolja (kar v bistvu vse skupaj predstavlja uresničevanje socialistične perspektive), potem to ne pomeni ukinjanje »ekonomije«, temveč njeno drugačno vzpostavljanje, ker je logičen in zgodovinsko povsem razumljiv in možen družbeni proces. Da je pri tem potrebna nova zavest in politična akcija, je samo ena plat medalje, kajti hkrati moramo vzpostaviti čimbolj avtonomno ekonomsko reprodukcijo optimalne ravni kvalitete okolja s pomočjo ekonomskega sistema oz. ekonomskih mehanizmov. Aktivni odnos do okolja je vzpostavljen šele takrat, ko podjetja in drugi ekonomski subjekti vgradijo varstvo okolja v svojo lastno razvojno strategijo in način ponašanja. Če ni zunanje prisile in zavesti, morajo za to poskrbeti ekonomski interes in ekonomska sredstva. Tudi na tem mestu je omejevanje gospodarske dejavnosti zgolj na produkcijske stroške preveč enostransko, saj lahko povečanje ekološko čistejše produkcije (tudi ob povečanju »privatnih stroškov«) poveča ekonomičnost in rentabilnost poslovanja. Potrebna je namreč drugačna poslovna strategija:⁹ širjenje in diferenciacija produktov in trga, alternativna tehnologija, zmanjšanje drugih poslovnih stroškov, izgradnja fleksibilnih produkcijskih sistemov, integriranost poslovnih procesov v posameznih panogah (skupni programi), prehod iz ekonomike proizvodnje na ekonomiko produktov (iz velikoserijske produkcije, masovno tipizirane produkcije na organizacijo po produktih), na dinamično organizacijo malega gospodarstva z novo »mehko« tehnologijo, razvijanje novih produktov z manjšim onesnaževanjem okolja in podobno. Skratka, varstvo okolja je mogoče tako z narodno gospodarskega kot tudi podjetniškega vidika razumeti in obravnavati kot vir koristi za gospodarsko organizacijo in družbo kot celoto. Potrebna je ekonomska kalkulacija naravnega okolja, diferenciacija potreb in povpraševanja po čistejšem okolju, ustrezna ekonomska politika, poslovna strategija – in seveda najširša družbeno ekonomska reforma kot nova ekološka forma.

HUBERT POŽARNIK

Pet tez v prid politizaciji ekologije

1. V preteklih desetletjih je bilo v industrijskih državah in pri nas vse podrejeno blagovni proizvodnji in materialni rasti. Verjeli smo, da lahko le tako zastavimo človeka vredno življenje.

Sedaj prihaja čas zresnitve, saj vedno več ljudi čuti nesmisel vztrajati pri tem početju, ki služi danes samo še statistiki, politiki in večanju kapitala, skoraj nič pa njim samim. Kaj koristi, tako se sprašujejo, ves sedanji razvoj, če postaja vse okoli nas vedno bolj grdo, bolno, dolgočasno, surovo in primitivno? Ali se ne oddaljujemo vedno bolj od tistega, kar so nam obljubljali in kar smo pričakovali, ko iz

⁹ Na tem temelju gradi svojo doktorsko tezo I. Rojšek de Costa, Politika trženja v pogojih varčevanja z naravnimi viri in varovanja prirodnega okolja, Ekonomska fakulteta, Ljubljana 1983.

dneva v dan izginjajo duhovni in moralni temelji človeka in naše materialne potrebe pod vse večjo lavino betona, železa, stekla, asfalta, plastike, kemikalij, odpadkov – podobno kot narava in krajina? Če bo šel razvoj še naprej v sedanjih smeri – ali bodo imeli naši otroci in vnuki še možnost, voljo in čas za ljubezen, negovanje občestva, samouresničitev, občudovanje lepote – ali pa bodo zaposleni s produciranjem zraka za dihanje, vode za pitje ali zelenila za drevesa? Ta in podobna vprašanja odkrivajo, da se v ljudeh znova budi njihov emancipatorični interes.

2. Smiselno in polnovredno življenje ni mogoče v družbi, v kateri prevladuje profitna logika, to je v družbi, v kateri določajo vse oblike človekove eksistence pravila in interesi kapitala. Prav tako ni mogoče uresničiti zahteve in obljube po temeljni demokraciji tam, kjer v resnici vladajo klani birokratskih specialistov, poslovnežev in menedžerjev v znanosti. Zato je nujno, da se države, ki jim je do humanega socializma, bolj kot doslej odtrgajo fascinaciji nad današnjim, de facto kapitalističnim modelom napredka, in drugič, da spoznajo, da do tega cilja ni mogoče priti le s pomočjo sprememb oblike organizacije in moči, torej brez radikalno novih sprememb v mišljenju in vedenju ljudi, brez gospodarske socialne in kulturne revolucije in novega kulturnega in civilizacijskega plana na osnovi doslednega materializma, ki razume človeka in družbo kot del narave.

Žal pri nas ta spoznanja pogrešamo. Zato se iz dneva v dan bolj zapletamo med rečenim in storjenim, med obljubami in bedno resničnostjo, med demonstrativno samozavestjo in obupno nepomogljuvostjo.

3. Problem napredka je pri nas sila pereč. Treba bo jasno reči, za kakšen napredek oziroma napredek česa je kdo in kako misli ta napredek izpeljati.

V tem smislu kaže že danes potegniti ločnico. Na eno stran lahko mirne duše uvrstimo tiste posameznike in skupine, ki se izrekajo za rast brez razvoja, za nediferenciran znanstveno tehničen napredek, za organiziranje vsega življenja, povezanega z industrijsko proizvodnjo in porabo, za mrtvo delo strojev, kratkoročne delne dohodkovne interese, za povzdigovanje družbenega proizvoda v merilo napredka, oponašanje kapitalističnega načela proizvodnje, ignoriranje ekoloških zakonitosti, militarizacijo itd. Na drugo stran sodijo tisti, ki iščejo nov življenjski cilj v zunanjem in osebнем svetu in se borijo za boljše, ne pa za bolj učinkovite izkoriščevalske oblike življenja.

Ta ločnica naj pomaga k vrednostni usmeritvi in diferenciaciji. Poleg tega bodo ljudje tako lažje doumeli, da se ne kaže več zanašati na tiste mite in njihove nosilce, ki so jih spravili na rob ekološke, ekonomske, socialne in kulturne katastrofe, in da morajo pričeti sami odkrivati nove strategije preživetja in snovati nove vizije življenja.

4. Komur je do življenja, se ne more več izčrpavati le z opozarjanjem na posledice uničevanja narave ali se zadovoljiti s površinsko kozmetiko tehnološkega varstva okolja. Njegova naloga je razčleniti in razkrivati razdiralne silnice v družbi ter organizirati procese transformacije, ki bodo segali do korenin.

Ekološko gibanje kot del sodobnih bazičnih gibanj v industrijskih državah pomeni zato razmah kritične zavesti in zahtev po »prevrednotenju vrednot«. *To gibanje potemtakem ni prehodna muha, niti se ne peča z enim samim problemom*, čeprav je varstvo narave njegova kristalizirajoča točka. Današnje ekološko gibanje

tudi ne sloni, kot nekateri mislijo, na pomanjkanju informacij, niti ni njegov cilj povratek »nazaj v kameno dobo«. S tem ko ima nov, širši časovni horizont (ne razmišlja na primer v tako kratkoročnih kategorijah, kot so 5 ali 15 let) in nov, partnerski horizont (ne gre mu več za zadovoljevanje individualnega ali skupinskega egoizma, ampak za partnerje, kot so: narava, druge dežele sveta, prihodnje generacije) prispeva ekološko gibanje pod današnjimi zgodovinskimi razmerami k preživetju in rasti človeka.

5. Mozaik nove, ekosocialistične življenjske usmeritve, sestavljajo mnogi delčki. Katalog alternativ, pa naj bo še tako dolg, seveda ne more biti nikoli popoln, niti dokončen, saj oblikuje življenje praksa. In vendar je mogoče reči, da ima ekološko gibanje že danes presenetljivo koherenten in konsistenten program, ki vključuje vsa področja življenja. Ta program in zahteve, ki izvirajo iz njega, so nedvomno celovitejše, razumnejše, aktualnejše in perspektivnejše kot programi mnogih etabliranih političnih skupin in strank. Poleg tega ima to gibanje tudi inovativne in diferencirane strategije in modele prehoda.

Ekološko gibanje je gibanje odpora. Njegov cilj, če še enkrat ponovim, ni porabniška in potemtakem enodimenzionalna družba, ki se s stisnjenimi zobmi prilagaja ekološkim zakonitostim, pač pa gospodarska, socialna in kulturna revolucija, ki bo ustvarila nov *odnos človeka do sebe*, drugih ljudi in narave. Zato prinaša *nove razsežnosti*, nova merila in novo vsebino v *politični in družbeni dialog*.

IVAN CIFRIČ

Nekaj tez o socializmu in ekologiji

V zadnjem času je naraslo število različnih prispevkov o ekoloških problemih v javnem tisku, deloma pa tudi v revijah. Na dnevnem redu so se posebej znašle teme, ki problematizirajo odnos ekologije in energije v naši družbi. V teh temah kot tudi sicer ob različnih povodih njihovega zapisovanja je prišla do izraza konfrontacija med energetiki in ekologi. Javni nastopi in razprave o tematiki zaščite naravnega in človekovega okolja po eni strani, in o potrebah po energiji po drugi strani, niso naključni. Izražajo nekatere pomembne vidike. *Prvič*, v teh razpravah se je pokazalo, da je ekološka in energetska tematika ena izmed zelo pomembnih tem za bodočnost našega celotnega gospodarstva in načina življenja. *Drugič*, te razprave so potekale tudi ob planskih dokumentih za naslednje obdobje, srednjeročno ali pa dolgoročno. *Tretjič*, razprave jasno kažejo, da o takih temah ne morejo več razpravljati in o njih odločati v relativno ozkih krogih, ne glede na to, ali so to krogi, ki so v politiki ali blizu politike, gospodarstva ali v sami stroki. *Četrtič*, ekološka in energetska tematika postajata politična tematika, kar pomeni, da se zanjo zanimajo vse samoupravne demokratične institucije, vendar tudi najširša javnost. *Petič*, opaziti je, da take teme lahko in morajo zblíževati, vendar pa tudi ločevati različne poklice, odvisno od koncepcij strategije razvoja, itn.

Aktualne konfrontacije na temo ekologija-tehnologija oziroma v tem primeru